

دستنویشته‌هایی اندر باب کتاب

نامه‌های والد بزرگوارم مرحوم آیت الله العظمی مرعشی نجفی

و فرزند ارشد آیت الله شیخ آقا بزرگ تهران‌ی

سید محمود مرعشی نجفی *

چکیده

این مقاله مجموعه‌ای است از نامه‌های علی نقی منزوی فرزند شیخ آقا بزرگ تهران‌ی خطاب به آیت الله سید شهاب الدین مرعشی نجفی و پاسخ ایشان به آنها. بیشتر این نامه‌ها با تلاش‌های علمی شیخ آقا بزرگ تهران‌ی به ویژه کتاب الذریعة، و گاه به مشکلات شخصی یا کتابهای تازه منتشر شده ارتباط دارد. این نامه‌ها بخشی از تاریخ حوزه‌های علمیه و پژوهش‌های کتابشناسانه در قرن چهاردهم را تشکیل می‌دهد. در مقدمه مقاله گزارشی از ارتباطات علمی و کوشش‌های چند دهه آیت الله مرعشی برای شناسایی و بازیابی و احیای متون کهن شیعی آمده است.

کلیدواژه‌ها

تهران‌ی، آقا بزرگ؛ منزوی، علی نقی؛ مرعشی نجفی، سید شهاب الدین؛ الذریعة الی تصانیف الشیعة (کتاب)؛ کتابخانه مرعشی قم؛ حوزه‌های علمیه شیعه؛ عالمان قرن چهاردهم؛ کتابشناسی

* تولیت و رئیس کتابخانه بزرگ آیت الله العظمی مرعشی نجفی

دلی لبریز از عشق به کتاب و خدمت به علوم اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام
سیمایی ممتاز و درخشان از پدر عزیز و پیر و مرادم حضرت آیت الله العظمی مرعشی
نجفی به منصفه ظهور می رساند.

تأسیس کتابخانه ای باشکوه و عظیم و گنجینه ای کم نظیر و پربها از مخطوطات اسلامی،
مهمترین و ماندگارترین اقدام و ثمره مجاهدات خستگی ناپذیر آن مرجع فرهنگساز فرهنگیار
نستوه بوده، که دیروز و امروز و هزاران روز دیگر در اُفتی گسترده، درخشش و تالاولوئی چشم
گیر، چشم نواز و روح افزا داشته و خواهد داشت.

این کتابخانه در جوار حرم مطهر حضرت فاطمه معصومه سلام الله علیها و در مرکز فرهنگی
شهر و عاصمه بزرگ علمی جهان تشیع (شهر مقدس قم)، پناهگاه محققان و پژوهشگران
فنون علوم اسلامی بوده و هست و خواهد بود.

اما نباید از نظر دور داشت که مرجع فرهنگبان ما، علاوه بر حمایت بی دریغ از موارث
علمی اندیشه سازان مذهب و فرهنگ، و مهندسان و صنعتگران علوم طبیعی، از هرگونه
خدمت و دستگیری و راهنمایی به پژوهشگران نیز دریغ نداشت و با تمام وجود در این زمینه
حضور مؤثر و راهگشا داشت.

راه اندازی و گسترش کتابخانه های قم، تهران، شهرری، اردبیل، بابل، شیراز و شهرهای
دیگر ایران و عراق، یکی دیگر از کوشش های آن مرجع کریم و با سماحت بود که نسخه های
خطی بسیاری را که با مشقت تهیه کرده بود، به رایگان در اختیار کتابخانه ها و مراکز علمی
دیگر می نهاد تا مورد استفاده دانشیان قرار گیرد.
نمونه هایی از این بخشش ها را بنگرید در:

«نسخه های خطی وقفی آیت الله العظمی مرعشی نجفی به کتابخانه آستانه مقدسه
حضرت معصومه سلام الله علیها»، در فصلنامه میراث شهاب، شماره های ۹۲ و ۹۳.

«نسخه های وقفی آیت الله العظمی مرعشی نجفی به کتابخانه مدرسه علمیه دارالارشاد
اردبیل» در فصلنامه میراث شهاب، شماره ۹۴.

«نسخه های وقفی آیت الله العظمی مرعشی نجفی به کتابخانه آستانه شاهچراغ علیه السلام
در شیراز» که گزارش آن در شماره های آتی میراث شهاب خواهد آمد.

«نسخه های وقفی آیت الله العظمی مرعشی نجفی به کتابخانه دانشکده الهیات دانشگاه تهران» که گزارشی مختصر از آن در دست تهیه است.

«موقوفات ماندگار: فهرست نسخه های وقفی آیت الله العظمی مرعشی نجفی به کتابخانه آستان حضرت عبدالعظیم حسنی علیه السلام در شهرری»، که گزارش آن را می توانید در کتابشناسی توصیفی آیت الله العظمی مرعشی نجفی صفحات ۴۱۹ تا ۵۵۸ ببینید.

«گزارشی از نسخه های اهدایی آیت الله مرعشی نجفی به مکتبه الجوادین علیهما السلام در کاظمین» که توصیف آن در نشریه «کتاب شیعه»، دفتر ۱۳ و ۱۴، ص ۵۷۳ و «گزارش میراث»، شماره ۷۵ - ۷۴، ص ۲۴ - ۲۵ آمده است.

فهرست گزارش گونه از نسخه هایی که ایشان به کتابخانه ها بخشیدند و خبرش به ما رسیده، خود بالغ بر دو جلد کتاب خواهد شد.

همراهی با مؤلفانی که در زمینه تراجم نگاری، کتابشناسی و نسخه پژوهی و دیگر فنون علوم اسلامی قلم می زدند، با ارسال اطلاعات نابی که منحصرأ در اختیار ایشان بود و همچنین اصلاح مواردی که جای تأمل و بررسی بیشتر داشت، از جمله سماحت ها و بذل و بخشش های علمی آن دانشمند متضلع و متواضع بود.

نوعاً مطالب نویافته را از طریق نامه، با بیانی صمیمانه و بی منت به اهلش می رساند. نمونه را یادداشت های سودمندی است که برای علامه سید محسن امین عاملی ارسال داشته و در اعیان الشیعه منعکس شده است. نگر: «دست نوشته های آیت الله العظمی مرعشی نجفی در اعیان الشیعه»، فصلنامه میراث شهاب، شماره ۷۱، صفحات ۱۳ - ۲۶.

و «در تعلیقات آیت الله العظمی مرعشی نجفی بر اعیان الشیعه»، فصلنامه میراث شهاب، شماره ۶۴، ص ۳ - ۲۲.

و «نامه آیت الله العظمی مرعشی نجفی به استاد سعید نفیسی» که نقدی استادانه بر کتابی است که نفیسی در شرح حال شیخ بهایی نوشته بود، شامل استدراکات و تذکراتی که نمونه ای از نقد سالم، منصفانه و سازنده است. نگر: فصلنامه میراث شهاب؛ شماره ۵۷، ص ۳ - ۱۲.

همچنین ارسال مشخصات صدها نسخه و کتاب - که در اختیار داشتند - برای درج در موسوعه بزرگ کتابشناسی آثار امامیه، یعنی: الذریعة الی تصانیف الشیعة تألیف مرحوم آیت الله شیخ آقا بزرگ طهرانی.

نگر: «آیت الله العظمی مرعشی نجفی در الذریعه»، نشر شده در کتابشناسی توصیفی آیت الله العظمی مرعشی نجفی، صفحات ۳۹۷ - ۴۱۸.

همچنین تأمین منابع و مصادر تحقیق برای اندیشوران و پژوهشگران در رشته های مختلف علوم و ارسال کتابها و نسخه های مورد نیازشان، بدون دریافت هیچ تضمین نامه ای، جلوه هایی از عشق بی حدّ و مرز ایشان به دانش و دانش گستری است.

خانه زاهدانه آن مرجع نامدار، پیش از تأسیس کتابخانه، محلّ رفت و آمد استادان دانشگاه برای استفاضه از محضر ایشان و بهره وری از منابع نفیس و منحصر بفردی بود که آن دانشی مرد شیفته کتاب، با رنج و مشقت بسیار فراهم کرده بود. این مجالس پیوسته هفتگی در بیت معظم له، نشان دهنده پیوند استوار میان مرجع فرهنگ دوست و شاگرد پرور ما با صاحب نظران دانشگاهی، در حدود ۸۰ سال قبل بوده است. عصری که کمتر کسی در حوزه های علمیه برای این امور اهتمام داشت و یا حتی ارزشی قائل می شد!

بررسی مقدمه ها، تقریظ ها و ملاحظات فراوان ایشان بر آثار مکتوب پیشینیان که نقش مؤثری در احیاء متون ارزشمند ایفا می کرد و همچنین موجب تشویق و راهنمایی پدران برای نو قلم های حوزوی و دانشگاهی می شد، نشان دهنده اطلاع وسیع و تضلع شگرف شان در علوم اسلامی است، نگر: موسوعة العلامة المرعشی، جلد های یکم، دوم و سوم.

صدور صدها اجازه روایی به حدّی که از ایشان به عنوان «شیخ الاجازة عصر حاضر» یاد می کردند، نیز در تحریض و تهییج طالبان علم، برای جدّیت در فراگیری علوم اسلامی از حدیث و فقه و رجال و کتابشناسی و انساب و... و تشویق آنان داشته است. نگر: «مجازین، دارندگان اجازه کتبی از آیت الله العظمی مرعشی نجفی» در: کتابشناسی توصیفی آیت الله العظمی مرعشی نجفی، صفحات ۱۹۵ الی ۲۷۷.

می رسیم به صدها و هزاران نامه ای که مابین ایشان و بزرگان حوزوی و دانشگاهی داخلی و خارجی، از عنفوان جوانی آغاز و تا واپسین روزهای حیات دنیوی شان ادامه داشته است. گزیده ای از نامه هایی که شخصیت های مهم جهان اسلام از فرق و مذاهب مختلف، به ایشان نگاشته اند در مجموعه ای ارزنده موسوم به نامه های ناموران به چاپ رسیده است.

طبعاً غالب این نامه نگاری ها طرفینی بوده؛ اما متأسفانه تعداد قابل توجهی از مراسلات مرحوم آیت الله العظمی مرعشی در دسترس ما قرار ندارد و ممکن است در نزد مخاطبان نامه ها و یا بازماندگان شان باشد. شوربختانه آنکه اینجانب علی رغم پیگیری های بسیار به آن نامه های تاریخی دست نیافتم، آنچه را که می توان باورداشت، دیگر نامه های مفقود شده به ایشان و پاسخ های آن بزرگوار که مرجع پرکار و روابط بسیاری با مردم و دانشمندان دیگر کشورها داشت، شاید چندین برابر مکاتباتی است که اکنون در دسترس و منتشر گردیده است. که بدینوسیله درخواست می شود چنانچه نامه یا اجازة و یا هر گونه دستخطی از مرحوم آقا نزد اشخاص وجود داشته باشد، از ارسال آن برای ثبت در بایگانی ویژه ی ایشان، دریغ نورزند.

از جمله نامه های مهم و قابل توجه که نکات ارزنده ای در آنها دیده می شود، مراسلاتی است که فیما بین فرزند ارشد صاحب الذریعه (دکتر علینقی منزوی) و مرحوم آقا جریان داشته و بیشتر حول الذریعه دور می زده و از مساعدت های علمی دوستانه، بی منت و مؤثر ایشان، در ارائه اطلاعات بکر و ناب آغاز گشته و تا بدانجا که فرم های پیش از چاپ الذریعه محضر ایشان ارسال می شده، تا از نظریات اصلاحی و تکمیلی ایشان استفاده شود. و پس از چاپ اشتیاق زاید الوصف ایشان برای دستیابی به کتاب، البته با تقدیم وجه و قیمت کتاب و مساعدت در ایصال کتاب به علاقه مندان آن و حتی توصیه به کتابفروشان برای عرضه کتاب، تا هم کمکی به نشر و توزیع کتاب کرده باشند و هم بخشی از مخارج چاپ کتاب، تأمین گردد.

تاریخ نامه های بازمانده نشان دهنده ارتباط کتبی ایشان از سال ۱۳۲۳ شمسی تا سال ۱۳۶۵ شمسی است؛ و چه بسا نامه های دیگری هم بوده که بدست ما نرسیده است.

دکتر علینقی منزوی درباره توجه و حمایت مرحوم آقا در به ثمر رسیدن و انتشار موسوعه الذریعه، اظهار می دارد: «کتابها [مجلدات الذریعه] را برای اظهار نظر نیز خدمت دانشمندانی چون: معلّم حبیب آبادی، سیّد محمدعلی روضاتی، قاضی طباطبایی، عباسقلی چرندابی، آیت الله میلانی و آیت الله مرعشی می فرستادم و از نظریاتشان استفاده می نمودم و از نظر مادی هریک از این بزرگان افزون بر پرداخت بهای کتابها، کمکهای دیگری نیز می کردند؛ به ویژه مرحوم حضرت آیت الله مرعشی نجفی. محلّ چاپ الذریعه تهران بود [به جز

جلدهای ۱ و ۲ و ۳ و ۱۳ و ۱۴] و من نسخه های چاپی را به قم، خدمت آیت الله مرعشی و به اصفهان برای آقای سید محمدعلی روضاتی جهت فروش و اظهار نظر می فرستادم». گفتنی است برخی از این نامه ها مشتمل بر پرسش هایی در زمینه شناخت کتابها و مؤلفین آنهاست، که مرحوم آقا به آنها پاسخ داده اند.

از نظر نباید دور داشت همانگونه که شیخ آقا بزرگ با مجاهدت های بسیار طاقت فرسا دانشنامه ی عظیم و آبرومندی از تراجم و تألیفات علمای شیعه فراهم آورد و ما را با عناوین بیش از چهل هزار کتاب (پس از حذف مکررات و حذف عناوین غیر مرتبط) از آثار امامیه آشنا ساخت، آیت الله العظمی مرعشی نیز عین اسناد تاریخی و وجود عینی کتابهای اسلامی را به جهان عرضه کرد و در واقع تلاش ها و کوشش های پرثمر این دو دانشمند بزرگ مکمل و مؤید یکدیگر بوده است.

در خاتمه این مقدمه، چند نکته درباره دکتر علی نقی منزوی:

وی ارشد اولاد ذکور مرحوم آیت الله شیخ آقا بزرگ تهرانی بوده و به جهت نقش محوری که در آماده سازی و چاپ و نشر الذریعة و طبقات اعلام الشيعة ایفا می نموده، مورد اعتماد و توجه پدر قرار داشته است. به طوری که از وی در الذریعة جلد ۱۱ صفحات ۲۴ - ۲۵ یاد شده و جایگاه علمی او به تفصیل بیان شده است:

«رسالة فی اجازاته [میرزا محمد بن رجبعلی تهرانی عسکری] لأکبر ذکور أولادی الشیخ المیرزا علی النقی المنزوی وفقه الله تعالی. ولد بسامراء فی یوم دحو الارض (۲۵ ذیقعدة - ۱۳۳۸) و شرعت بتعلمیه القرآن بنفسی وهو فی الخامسة من عمره، وجئت به مع أهلی الی النجف فی (۱۳۵۴) و تلمذ علی أساتیدہ السید ابوالقاسم الخوئی والشیخ محمدباقر الزنجانی والشیخ محمدرضا الطبسی والشیخ عبدالحسین الرشتی (المتوفی ۱۳۷۰) صاحب کشف الاشتباه المذكور فی (ج ۱۰ ص ۲۳۰) و شیخ علی اکبر الخوانساری (المتوفی ۱۳۵۹) المذكور فی (ج ۱ ص ۴۴۸) و غیرهم.

و فی (۱۳۶۲) بعثته الی ایران، لمراجعة المکتبات بطهران والمشهد و اصفهان و غیرها

۱ دکتر علی نقی منزوی متولد ۲۵ ذیقعدة ۱۳۳۸ ق، درگذشته ۲۷ مهر ۱۳۸۹ ش.

و لطبع الذریعة و تصحیحها و تکمیلها، فقام بما امرته به. و تلمذ هناك بجامعة طهران، و أخذ درجة الیسانس من کلیات المعقول (سنة ۱۳۶۶) و دارالمعلمین العالیة (سنة ۱۳۶۹) و الحقوق فی (۱۳۷۱) و ألف مجلّدين من فهرس مخطوطات المكتبة المركزية لجامعة طهران طبعتا فی (۱۳۷۱) و (۱۳۷۴) و علیه تقریظ الشیخ محمد الحسین آل کاشف الغطاء.

وله غیر إجازة الطهرانی هذه المؤرخة (۱۳۶۴)، إجازة من السید أبی الحسن الاصفهانی تاریخه (۱۳۵۹) و من الشیخ موسی الخوانساری بتاريخ (۱۳۶۳) وهو صاحب التقریرات المذكورة فی (ج ۴ ص ۳۸۶) و من الشیخ عبدالحسن الرشتی المذكور آنفاً و تاریخها (۱۳۶۴) وقد استجازنی فاجزته الروایة عنی أيضاً، وكان ذلك فی يوم المبعث (۱۳۶۶)».

متن بالا که از نسخه چاپی الذریعه نقل شد، در تصویر نسخه خطی الذریعه که به خط مؤلف می باشد، یافت نشد؟! نگر: الذریعه، نسخه عکسی خط مؤلف، ج ۳، ص ۳۰۷ (رسالة، الألف ثم الجیم). محتمل است با نام دیگر و در صفحه ای دیگری آمده باشد و یا در کتاب و دفتر دیگری به خط آقا بزرگ نوشته شده باشد. به هرحال در صورت اثبات اینکه متن مذکور را شیخ آقا بزرگ نوشته و دیدگاه اوست نسبت به فرزندش علینقی، طبعاً این مطلب مربوط به دوره جوانی و استقامت رأی اوست و تائیدی بر تحولات فکری که پس از آن بر وی عارض گشت، و او را با مشکلات عدیده مواجه ساخت نخواهد بود.

نقش محوری دکتر منزوی در آماده سازی و طبع الذریعة و برخی از مجلّات طبقات اعلام الشیعة قابل انکار نیست؛ ولی مع الأسف از سوی دیگر، دخالت ها و دست بردن های وی اعم از کاستن برخی اطلاعات و یا افزودن مطالبی که مورد رضایت مؤلف و مطابق با سبک و شیوه و عقیده وی نبوده و تغییر برخی دیگر و بدخوانی ها، به اعتبار کتاب لطمه وارد نموده و انتقادهای تندی را بر علیه منزوی بر انگیخته است^۱.

۱ برای نمونه نگر:

- انقاذ الذریعة مما أدرج فيه من الخطاء و التصرفات الشنیعة، استاد علامه سید محمدرضا حسینی جلالی، تراثنا عدد ۱ و ۲، سال ۲۴، ۱۴۲۹ ق و کتاب علم تحقیق النصوص، ص ۲۹۶-۳۱۸.
- التعليقات علی الذریعة الی تصانیف الشیعه، مرحوم علامه سید سعید اختر رضوی هندی، نسخه پژوهی، دفتر سوم، سال ۱۳۸۵ ش. ص ۶۲۷ الی ۶۸۲.
- گوشه ای از ستمهایی که بر الذریعه رفت، علی اکبر ثبوت در کتاب شیخ آقا بزرگ تهرانی، ص ۲۴۳ الی ۲۵۹.

به ناچار کتابشناسان و نسخه پژوهان دقیق النظر در موارد تردید برانگیز، ترجیح می دهند به نسخه خط مؤلف، که خوشبختانه تصویرش در دسترس است، مراجعه نمایند و تنها به آنچه در نسخه چاپی آمده اعتماد نمی کنند.

به عنوان نمونه در معرفی دیوان ها، در الذریعة خط مؤلف، فقط چهل صفحه اختصاص یافته و این مبحث در الذریعة چاپی بالغ بر چهار جلد شده است!! از این بحث عبور کنیم و بازگردیم به مقصد اصلی این مقاله.

آنچه در پی می آید متن ۱۱ نامه از آیت الله العظمی مرعشی نجفی و تصویر برخی از آنها خطاب به دکتر علی نقی منزوی است، که نوعاً پیام های مرحوم آقا برای شیخ آقا بزرگ تهرانی بوده است، که باید به وسیله منزوی به صاحب الذریعه می رسید. و همچنین ۱۰ نامه از منزوی خطاب به مرحوم والد می باشد.

نامه های استاد منزوی بخط وی در کتاب نامه های ناموران صفحات (۵۲۸ الی ۵۳۷) درج شده و نامه های مرحوم آقا به وی، به وسیله آقای علی محمدی در فصلنامه (کرانه)، سال اول، شماره دوم، تابستان ۱۳۷۳، صفحات ۹۷ الی ۱۰۵ به چاپ رسیده است و در اینجا به نقل از نشریه مذکور می آید. همت آقای علی محمدی که نامه ها را از دکتر منزوی به امانت گرفته و اهتمام به نشر این اسناد با ارزش نموده اند، قابل تقدیر است.

اکنون در آغاز، نامه های استاد منزوی می آید و سپس نامه های مرحوم آیت الله العظمی مرعشی؛ به جهت اینکه اکثر نامه های ایشان در پاسخ به نامه های منزوی نگاشته شده است.

نامه های استاد دکتر علی نقی منزوی

حضرت حجة الاسلام دام ظلکم .

پس از اظهار مراتب اخلاص و ارادت و عرض تبریک عید سعید نیروز، محترماً معروض می دارد؛ در نامه ای که اخیراً از نجف اشرف داشتم، حضرت آقای والد امر فرموده اند: بوسیله نامه، سلام ایشان را خدمت شما عرض کنم، و دو خواهش کنم؛ اولاً: مانند سابق اغلاط و ایرادات وارده بر کتاب ذریعه را برای ما مرقوم دارید، تا در آخر مجلد هفتم، که اکنون تحت طبع می باشد، درج گردد. و ثانیاً: برای سید علی اصغر سمسار در نجف، گویا از شما

خواهش نموده نسبش را برایش مرقوم دارید، یا آنکه ترجمه حالی از برخی سادات گنجه خواسته، به هرحال برای جنابعالی نامه نوشته است و خواهش جواب دارد. مطلب دیگر (عرض بنده است)، البته شما مستحضر می باشید کتابی در مصر طبع شد، بنام نقد النثر منسوباً الی قدامة بن جعفر، بعداً معلوم گردیده که این کتاب نامش البرهان فی وجوه البیان تألیف ابوالحسین اسحق بن ابراهیم بن سلیمان بن وهب است. پدران مؤلف همه سنی و از کتاب و وزراء عباسی بوده و معروف می باشند، اما خود مؤلف که شیعی است مجهول مانده. اگر از شرح حال او مدرکی بنظر مبارک رسیده برای ما مرقوم دارید متشکرم. آل وهب در ابن ندیم ص ۱۷۷، الکتاب والوزراء و دستورالوزراء ص ۷۳ مذکور هستند. زیاد عرض نیست. ایام عالی مستدام.

ع. منزوی

۵/۱/۲۷

بسمه تعالی

حضرت آیه الله نجفی دام ظلّه العالی .

پس از عرض سلام و اظهار مراتب ارادتمندی؛ باطلاع آن پدر روحانی عالی مقام می رساند که در شب ۱۶ جمادی الاولی از طرف سازمان جهتمی امنیّت به خانه حقیر ریخته هرچه خواستند کرده اند، و کارهای علمی مرا درهم و برهم ساختند و چون من دیگر تحمّل شکنجه های جسمی و روحی که در سال ۳۹ - ۴۰ چشیدم، در خویش ندیدم، متواری گردیدم. و بعداً بوسیله کتابخانه مجلس شنیدم که مرا متهم کردند که یک عرب مصری در خانه بوده، در صورتی که این اتهام عاری از حقیقت بوده و گویا در سفر اخیر من به نجف که بیدار حضرت آیت الله خمینی رفته ام جاسوسان به سازمان بدگوئی کرده باشند. بهرحال در لحظات حسّاس، که از تمام حقوق و مقام صرف نظر کرده، اجباراً خاک وطن عزیز را ترک می کنم، از آن سرور معظّم التماس دعا برای مراجعت سریع و واژگونی دستگاه استبداد را خواهانم. با تقدیم درود فراوان، ارادتمند.

ع. منزوی

۱/۷/۴۵

بِسْمِ اللَّهِ

حضرت آیت‌الله نجفی دام ظلّه العالی

سیانه

پس از عرض سلام و اظهار مراتب ارادت مندی باطلاع آن پدر روحانی عالی مقام

که در شب ۱۶ جمادی الاولی از طرف سازمان جهتی ایت‌نجان بصیرت‌بخشته عرضیه

و کارهای علمی مرادیم و ترجمه ساخته کرده اند، و چون من دیگر تحمل شلنجی هاشمی صبی و روحی که در سال ۳۹-۴۰ هجری

در خوشی ندیدم متواری گردیدم. و بعد ابرو سید کتابخانه مجلس شنیدم که مرا

متمم کردند که یک عرب مهری در خانه بوده در صورتیکه این اتهام عاری از

بوده و گو یا در سفر اخیر من نجف که بیدار حضرت آیت‌الله صهیونی رفتم

چاسوسان بسازمان بدگوئی کرده باشند. بهر حال در لحظات حساس

که از تمام حقوق و مقام صرف نظر کرده اجباراً خاک وطن عزیز را ترک میکنم

از آن سرور معظم التماس دعا برای مراجعت سریع و وازگویی فادستگاری

استد او را خواهانم. با تقدیم درود فراوان ارادت مندی

۱۷/۷/۴۵

مقصود ضیاع من نجف است تا شاید از آنجا
بوسیدم حضرت شایسته و سایر سروران گرامی
تحقیق کنم اگر بتوانم بزرگوار شایسته را جعفر بنام

نامه استاد دکتر علی نقی منزوی، فرزند آیت الله آقا بزرگ تهرانی

مقصد فعلی من نجف است، تا شاید از آنجا بوسیله حضرتعالی و سایر سروران گرامی تحقیق کنم، اگر بتوانم زیر سایه شما مراجعت نمایم.

نجف: ۶ فروردین ۴۹

بسمه جلّ اسمه

حضور محترم حضرت آیه الله مرعشی نجفی دام ظلّه العالی .

پس از عرض سلام و دستبوسی، می خواهم بدین وسیله سپاسگزاری صمیمانه خویش را از نهایت لطف بی دریغ آن جناب در برقراری مراسم فاتحه و ترحیم جهت حضرت آیت الله مرحوم والد صاحب الذریعه عرض نموده، بقای عمر مبارک و ادامه لطف پدرا نه شما را از درگاه حق بخواهم.

بسی خورسندم که دربدری من از تهران، با همه مشکلاتی که برای من بوجود آورد، سبب گردید که در پایان عمر بر بالین پدر بخدمت گذاری اشتغال ورزم. خیلی مایل بودم که این بقیه عمر را با گرفتن حقّ بازنشستگی ۲۱ سال خدمت به فرهنگ و دانشگاه تهران، بتوانم به کتابداری مکتبه الذریعه و نشر آثار مرحوم بگذرانم. اما متأسفانه سازمان جهتمی امنیت ایران جلو این حقّ قانونی مرا گرفته است.

در خاتمه از اینکه سخن بی جا مطرح کرده ام معذرت خواسته، موفقیت آن جناب را در خدمت بعلم و فرهنگ خواهانم.
با تقدیم سلام مجدد.

ع . منزوی

انشاءالله پس از برگزاری اربعین، دفتر یادبودی منتشر خواهم کرد. و در صورت تمایل آنجناب بدرج چند کلمه رثاء (تأیین) به آدرس نجف مکتبه الذریعه ارسال دارند، با کمال افتخار درج می گردد.

نخست: ۶ فروردین ۴۹ به جلوه
 حضور حضرت آیت‌الله العظمی دام ظلهم
 پس از عرض سلام و تسبیح و تحیات
 از نهایت لطف بی دریغ آن جناب در برقراری مراسم فاطمه و ترجمه چند
 مرحوم والد صاحب الذریعه عرض نموده بنای عمارت و اتمام لطف

شماره از درگاه حق بخوانم
 بسی خود شنیدم که در بدی من از تهران با هم مشکلاتی که بر من بوجود آورد
 سبب گردید که در پایان عمر بر بالین پروردگد گذارم اشتغال درزم - خدیو مایل
 که این بقیه عمر را با گرفتن حق باز نشستی ۲۱ سال خدمت به فرهنگ
 و دانشگاه تهران بتوانم به کتابداری مکتبه الذریعه و نشر آثار مرحوم
 بگذرانم. اما متأسفانه سازمان جهانی امیت ایران جلوی این حق
 قانونی مرا گرفته است. در خاتمه از اینکه سخن بیجا مطرح کرده‌ام
 معذرت خواسته موفقیت آنجناب را در خدمت بعلم و فرهنگ
 خواهانم. با تقدیم سلام مجدد ع. منزوی

مکتبه الذریعه ارسال
 دارنده با کمال افتخار
 درج گردید.
 (تایید) مکتبه الذریعه ارسال
 آقایان بهر چه حد تکلیف
 کرد. در صورت تمایل
 دفتر یادبودی مشترک فراهم
 می‌گردد از بزرگان این عزیزان

نامه استاد دکتر علی نقی منزوی، فرزند آیت الله آقا بزرگ تهرانی

بسمه تعالی

حضور باهرالنور حضرت حجة الاسلام آقای نجفی دام ظلّه العالی .

محترماً معروض می دارد: امید است همواره در راه خدمت به جامعه اسلام و شیعه موفق و مسدّد من عبدالله بوده و باشید؛ روز ۱۸/ج ۱/۶۴ نامه از سرکار داشتیم و روز ۲۳/ج ۲/۶۴ در پاسخ آن عرضه داشتیم که صفحه ای که نسب سرکار در آن غلط بچاپ رسیده معین فرمائید در غلطنامه درج گردد؛ چونکه در آخر مجلد پنجم باید اغلاط مجلّدات سابقه جمع گردد، لهذا خواهشمندم اگر غلطی بنظر مبارک رسید، یادداشت فرموده مرحمت فرمائید. آقای میرزا که تشریف آوردند بنده جوایای حالات سرکار شدم و منتظر بودم یا [د]داشت سرکار خدمت ایشان باشد. عرض دوم آنکه اگر نظر سرکار باشد، سال گذشته درخواستی از جناب عالی نمودم و برای آقای کوچک شهادت تحصیلی مرقوم فرمودید. اکنون امسال آقای دیگر، آمیرزا احمد - که سنّ شان ۲۳ سال قمری است - تشریف آورده و خیال ورود در دانشکده سپهسالار دارند، معلومات حقیقی ایشان که بنده برای اطلاع سرکار عرض می کنم از قرار ذیل است:

ادبیات عربی تا سیوطی خوب، منطق حاشیه ملا عبدالله خوب و شمسیه، اصول معالم، فقه شرایع تا حجّ را درست خوانده و مشغولست همین جا. لذا خواهشمندم یک اجازه تا همین حدود - که هم کفایت و هم حقیقت - بنام ایشان (احمد بن آقا بزرگ)، مرقوم بفرمائید، مزید تشکر اینجانب خواهد بود.

عرض سوم: در کتاب (لتروچر پرشیا)، کتابی بنام جواهر الاخبار آورده در تاریخ مغل تا سال ۹۸۴، که آنرا منشی بوداق قزوینی بشاه اسماعیل دوم هدیه نموده. ما منشی بوداق را نشناختیم. اگر مرحمت فرمائید آنچه در اطراف این شخص اطلاع دارید بفرمائید، کمال امتنان است. دیگر آنکه ذریعه چند دوره اقام فرستاده اند اگر لازم است بفرمائید.

ع . منزوی

۲۸/شع / ۶۴

۱۰ صفر ۶۵

بسمه جلّ اسمه

حضور باهرالنور محقق بزرگوار آقای نجفی دام ظلّه العالی .

محترماً معروض میدارد که رقیمة مبارکه مؤرخه در ۱/۱۰/۲۴ واصل گشت و از ارسال اجازه - اگرچه دیگر موردی نداشت - باز کاملاً ممنون شدم. راجع بکتاب فرموده بودید ۱۱ عدد رسیده، معلوم شد که دوازدهمین را غلام پست برده، اشکالی ندارد. اما قیمت را سؤال فرموده بودید، عرض می شود، در روزنامه هم اعلان شد که: ۱ - ۲ - ۳ - هر یک ۶ تومان و ۴ را ۱۲ تومان و ۵ را ۸ تومان قیمت نهادیم. البته برای کتابفروشانى که میدهید صدی ده بدهید. اما از حالات آقای و [۱] لد خواسته بودید، ایشان از سفر اخیراً مراجعت نموده اند؛ یعنی چند روز قبل نامه وصول و سلامتی ایشان را از نجف داشتیم، گویا در مصر درست نتوانسته اند استفاده بفرمایند. اما در سوریه مقداری معطل و کتابخانه ها را گردش و تفحص نموده اند. مختصراً آنکه سفرشان غیر از ادای فریضه، استفاده های علمی خوبی هم داشته است. الحمد لله زیاده عرضی نیست.

والسلام علیکم ورحمته

علی منزوی

چند سؤال دارم راجع به فهرست هائی است که برای آقای والد م ارسال داشته اید. خواهشمندم جواب مرقوم بدارید:

- ۱ - مرقوم داشته اید: حاشیه بر الفیه شهید محشی شیخ جواد (ذریه بکاشان) بن الشیخ علی بن الشیخ عبدالعالی بن علی الکرکی است، بخط میر روح الله الشکرائی. آقا احتمال داده اند، این شخص برادر شیخ ابراهیم بن علی بن عبدالعالی میسی باشد، که شاگرد میرزا محمد استرآبادیست. آیا شما این احتمال را تقویت می فرمایید یا خیر؟
- ۲ - مرقوم فرموده اید حاشیه بر حاشیه تهذیب المنطق محشی ملا محمدعلی بن قربان علی اردبیلی. آیا این شخص را می شناسید یا خیر؟ در چه عصر بوده؟ من معاصر نادرشاه و ممتن حضر فی ۷۰ نفر علماء ایران الشیعة فی مجلس الاتحاد بین العامة والخاصة و قبره فی صحن مقبرة الشیخ صفی الدین باردیل.

۱۰ ص ۶۵
۲۹۴

بسمه بسلام

حضور بایمیرالنور محقق بزرگوار آقا نجفی دام ظلہ العالی

عزنا معروض میدارد که رقیه بسیاره مؤرخه ~~کتاب~~
در ۱۰/۱/۸۰ کادو اهلگت و از ارسال اجازت - اگر چه دیگر مورد نداشت -
باز کاملاً ممنون شدم راجع بکتاب فرموده بودید آآ عدد رسیده
معلوم شد که خط و از دهمین را غلام پست برده اشکال ندارد اما قیمت
را سؤال فرموده بودید عرض میشود در روزنامه ۳ اعلان شده که :
۱-۲-۳ - هر یک ۶ تومان و ۴ را ۱۲ تومان و ۵ را
۱۲ تومان قیمت نهادیم این براس کتاب فروشان که میدیدید صدر
ده بدید اما از حالات آقا سرد و دلخواسته بودید ایشان از سفر
خفده اخیراً مراجعت نموده اند یعنی چند روز قبل نامه وصول و سلامتی
ایشان را از نجف داشتیم گوید در مورد درست نتوانسته اند استفاده
بنمایند اما در سوریه مقداره معطل و کتابخانه بار آرد شما و قمی
نموده اند منتظر استغفرشان غیر از اداء فریضه استفاده با علی غویب
داشتند است لاله زاده زیاد عرض نیست و السلام علیکم ورحمتہ
علیٰ سید محمد

میزان شهاب
دست نوشته های اندر باب کتاب
۱۹

نامه استاد دکتر علی نقی منزوی، فرزند آیت الله آقا بزرگ تهرانی

چند سوال دارم راجع به فهرستهای است که برای آقای والد ام ارسال
داشتید خواهشمندم جواب مرقوم بدارید

۱ مرقوم داشته کنید: حاشیه بر الفیه شرحید محشی شیخ جواد
بن الشیخ علی بن الشیخ عبدالعالی ^{منظر الکتاب} بخط میر روح الله الشکر
آقا احتمال داده اند این شخص برادری شیخ ابراهیم بن
علی بن عبدالعالی میسی باشد که شاکرد میرزا احمد استرآبادی
آیا شما این احتمال را تقویت میفرمائید یا خیر.

۲ مرقوم فرموده کنید حاشیه بر حاشیه تهذیب المنطق محشی
ملا محمد بن قربان علی اردبیلی آیا این شخص را میشناسید
در چه عصر بودم یا خیر ^{فهرست شاه و میرزا فرخ} یا نه ^{ملا محمد} آیا
غضلی که در نسب سرکار ذکر شده مرقوم دارد یا در یکی از این دو مورد
تذکر داده شود.
چون مقدار سراز اول جلد ششم برابر چاپ تهران آمده
و ایندو آن مربوط بحاشیه های پیشنهاد اینست خواهش
دارم اگر اطلاعات راجع به جوشی غیر مشهوره دارید
مرقوم دارید

نام از آقای امیرزاده طهران از شما داشتم نوشته اند که اگر
کاغذ منوشتی سلام خدمت آقای نجفی برسان

بدرود آقای نجفی
بدرود آقای امیرزاده طهران
بدرود آقای امیرزاده طهران

غلطی که در نسب سرکار ذکر شده مرقوم دارید، تا در یکی ازین دو مورد تذکر داده شود. چون مقداری از اول جلد ششم برای چاپ به تهران آمده، و ابتداء آن مربوط بحاشیه ها می باشد، اینست، خواهش دارم اگر اطلاعات راجع بحواشی غیر مشهوره دارید مرقوم دارید. نامه از آقای امیرزا محمد طهرانی از مشهد داشتیم، نوشته اند که اگر کاغذی نوشتی سلام خدمت آقای نجفی برسان.

قم / خدمت حضرت حجة الاسلام والمسلمین آية الله فی العالمین آقای نجفی دام ظلّه مشرف گردد.

از تهران - بقم

بسمه جلّ شأنه

حضرت حجة الاسلام آية الله آقای نجفی السید شهاب الدین التبریزی دام ظلّه العالی . پس از اظهار مراتب ارادت و اخلاص و بندگی خدمت آن دانشمند بزرگوار، محترماً معروض میدارد که: چندی پیش از روی ترتیب و حساب دفتری خودم از جنابعالی مطالبه وجه نمودم، بدون آنکه اطلاعی از اتصالات و علاقه حضرتعالی با حضرت آقای والدم داشته باشم. تا آنکه موفق شدم برای نیمه شعبان مشرف شدم بکربلا و ماه مبارک را در نجف خدمتشان بودم. اتفاقاً ذکر خیر جنابعالی در میان آمد، همین که اطلاع از مطالبه من شما را حاصل نمودند، برآشفته و مرا توییح فرمودند و گفتند ایشان وجه را بخود من رسانیدند. و امر فرمودند پس از مراجعت، سلام وافر و تشکر از کمکهای علمی، از طرف ایشان بشما برسانم، اینست که پس از ورود به تهران به نوشتن این نامه اقدام نمودم و امیدوار و منتظر جواب و عفو حضرت عالی هستم.

ع . منزوی

آدرس اینجانب: تهران - خیابان بزرجمهر - مقابل سرای حافظ - کوچه حسام السلطنه -

کاشی ۱۵.

قسم

حضرت حجة الاسلام والمسلمين في العالمين ^{دام ظلهم} لا نجني دام مشرف گردد

از تهران - بقم ^{بسمه جل شانه} ^{البتبر بزرگ} ^{الدين} ^{السيد} ^{الشهاب} ^{العليا}
حضرت حجة الاسلام آية الله ^{دام ظلهم} لا نجني السيد شهاب

پس از اظهار مراتب ارادت و اخلاص و بندگی خدمت آن

داخشدند بزرگوار، محترماً معروض سیدار دکه چند مرتبه از رو مرتب

و حساب دفتر خودم از جنابعال مطالبه وجه نمودم، بدون آنکه اطلاعی

از اتصال و علاقه حضرتعالی با حضرت امام و والدیم داشتم با شرم و

تا آنکه موفق شدم بر این شعبان مشرف شدم کبریا و ماه مبارک

در نجف خدمتستان بودم اتفاقاً ذکر خیر جنابعال در میان آمد عینکه

اطلاع از مطالبه من شمارا حاصل نمودند برآشفته و مراتب توضیح فرمودند

و گفتند ایشان وجه را بخود من رسانیدند، و امر فرمودند پس

از مراجعت سلام وافرودتشکر از مکلمهای علمی از طرف ایشان

بشما برسانم اینست که پس از ورود به تهران بنوشتم این نامه

اقدام نمودم و امید وار و منتظر جواب و عفو حضرت عالی هستم

آدرس اینجانب: ^{ع منزله}
تهران - خیابان بزرگ جهر - مقابل سراسر حافظ - کوچه حمام السلطنه - کاشی ۵۱

نامه استاد دکتر علی نقی منزوی، فرزند آیت الله آقا بزرگ تهرانی

حضرت حجة الاسلام آقای نجفی دام ظلّه .

محترماً معروض میدار [د] که:

[اولاً:] صاحب عوالم در ذریعه شرح حال ندارد و آقای والد خواهش نموده اند که شما

آنچه اطلاع دارید مرقوم فرمائید.

ثانیاً: خواهشمندم آدرس آقای سید علوی حدّاد مجیز خودتان را برای من مرقوم دارید، تا

اینکه از ایشان راجع بترجمه ابوالحسین اسحق صاحب البرهان سؤالاتی بنمایم.

ثالثاً: چون حضرت آقای شیخ علی مقدّس تشریف می آوردند بقم، مصدّع اوقات گشتم،

منتظر جواب هستم. ولکم الفضل

ع . منزوی

۲۱ / ذیقعدہ / ۶۷

حضرت حجة الاسلام لارنجی دام ظلّه

محترماً معروض میدار که صاحب عوالم در ذریعه شرح حال
ندارد و والد خواهش نموده اند که شما آنچه اطلاع دارید مرقوم
فرمائید ثانیاً خواهشمندم آدرس آقا سید علوی
حدّاد مجیز خودتان را برای من مرقوم دارید تا اینکه از
ایشان راجع بترجمه ابوالحسین اسحق صاحب البرهان
سؤالاتی بنمایم

ثالثاً چون حضرت آقای شیخ علی مقدّس تشریف
می آوردند بقم مصدّع اوقات گشتم منتظر جواب.

هستم ولکم الفضل ع بمنزوی

۲۱ / ذیقعدہ / ۶۷

نامه استاد دکتر علی نقی منزوی، فرزند آیت الله آقا بزرگ تهرانی

نجف اشرف، مکتبه الذریعة، ۲۴ شهر مبارک.

حضرت آية الله العظمى نجفی مرعشی دام ظلّه العالی.

پس از عرض سلام و اداء مراسم احترام:

اوراق شریفه محتوی شرح حال آن وجود ذیجود و کتب اهدائی که توسط سلاله السادات آقای سید صالح حسینی لطف فرموده بودید، عزّ و وصول بخشید و قریر عین گردید. و آنچه شفاها بحامل اوراق فرموده بودید ابلاغ نمودند.

اینجانب با مراجعه مجدد به پرونده های الذریعه به صدها فیش معرفتی کتب برخوردارم که بخط حضرتعالی نوشته شده و برای مرحوم ارسال داشته اید و ایشان آنها را در اماکن خود، با ذکر نام آنجناب ثبت و طبع نموده اند. تاریخ هیچ گاه این زحمات را که شما متحمل شده اید، فراموش نخواهد کرد.

تأسیس کتابخانه عمومی و مدرسه بزرگ در قم، نام مبارک شما را جاویدان خواهد ساخت. من نیز ثبت و ضبط این آثار و اشاعه خیرات و مبرّات را وظیفه خویش می دانم و دستورات حضرت عالی را عمل خواهم نمود.

در خاتمه: چون مکتبه الذریعه در نجف پس از وفات آن مرحوم بحمد الله دائر و مورد استفاده عموم است، لذا سزاوار است در حدود امکان از بذل توجه و ارسال کتب دریغ مدارید. با تقدیم سلام

ع . منزوی

هو

حضرت آية الله آقای نجفی دام ظلّه .

پس از عرض سلام: چند یوم قبل ضمن نامه ای درخواست کردم صورتی از لغت های عربی بفارسی، یعنی کتبی که کلمات عربی را بفارسی ترجمه و توضیح میدهد و نزد جنابعالی موجود است، مرقوم دارید. تأخیر در جواب، بمن چنین القاء کرد که وقت آنجناب اعزّ از پرداختن بدین موضوع کوچک می باشد. اینک معروض می دارد: در صورت امکان، نسخ

نخن اشرف - مکتبه الذریعہ
۲۴ شہ مبارک
حضرت آیت - العظمیٰ نجفی عرشی دام ظلہ العالی

بین از عرفان سلام و اداء مراسم احترام :
ادراق شریفہ محتوی شرح حال آن وجودذیجود و کتب اہدائی در سطح مسالہ
لای سید صالح حسینی لطف فرمودہ بودید عز و وصول بخشید و تقریر عیا گردیدہ و آنچه
شفاها بجا مل ادراق فرمودہ بودید ابلاغ نمودند . ایجناب با مرجم محمد زید
پروندہ ہای الذریعہ بہ صدہا پیش معرفی کتب بر خود دم کہ بخط حضرت تعالی
و برای مرحوم ارسال داشتہ اید و ایشان آثار را در اماکن خود یادگزار نام آنجا
ثبت و طبع نمودہ اند . تاریخ ہیچ گاہ این رضات را نہ شما متحمل شدہ اید فرما
نخواہد کرد .
تاسیس کتابخانہ عموسی و مدرسہ بزرگ در قم نام مبارک شمارا جاویدان
خواہد ساخت . من نیز ثبت و ضبط این آثار و اشاعتہ خیرات و میراث
و طیفہ خوبی من دانم و دستورات حضرت عالی را عمل خواہم نمود .
در خاتمہ : چون مکتبہ الذریعہ در نجف پس از وفات آن مرحوم
بجدانہ دائر و مورد استفادہ عموم است لذا سزاوار است در حدود
اسکان از بندہ لائق و ارسال کتب در پیج مدارید . با تقدیم سلام
م. نژاد

مذکوره را که در کتابخانه حضرتعالی هست، در یک جا جمع بفرمائید، تایک روز خودم برای مدت ۲۴ ساعت بیایم قم و در چند ساعت کوتاه، حضوراً کتاب ها را به بینم و یادداشت های لازم را بردارم. لطفاً در جواب این نامه، روز آمادگی را تعیین فرمائید.
با تقدیم ارادت و احترام

۲۴۱۲

ابن مؤلف الذریعه منزوی

آدرس منزل: تهران، ژاله - شکوفه - کوچه زمانی، کاشی شماره ۳۳ (منزوی).

نویسنده	 جلس شورای ملی کارپردازی اداره	شماره دفتر نایبده
تاریخ نوشتن		تاریخ
پاکویس کنه		موضوع
تاریخ پاکویس		مست

شماره ۲۶

حضرت آیت الله العظمی لای غنیمت دام ظلهم

پس از عرض سلام : چندیم قبل ضمن نامه ای درخواست کردم صورتی از لغت های عربی و فارسی بین کتب که کلمات عربی را با ریشه های عربی و توضیح میدهد و در هر خطی بهمان معنی درج است مرقوم دارید . تاخیر در جواب بمن چنین الفاظ کرد که وقت آنجا با امر از پرداختن بدین موضوع کوچک می باشد . اینک معروض میدارد : در هر امکان ؛ نسخ مذکوره را که در آنجا حضرتعالی هست در یک جا جمع بفرمائید ، تا یک روز خودم به مدت ۲۴ ساعت بیایم قم و در چند ساعت کوتاه حضوراً کتاب ها را به بینم و یادداشت های لازم را بردارم . لطفاً در جواب این نامه ، روز آمادگی را تعیین فرمائید . با تقدیم ارادت و احترام

ابن مؤلف الذریعه منزوی

۲۴۱۲

توان زانم - نکلون - کوه زانم - نکلون - کوه زانم - نکلون (منزوی)

نامه استاد دکتر علی نقی منزوی، فرزند آیت الله آقا بزرگ تهرانی

نامه های حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی به دکتر علی نقی منزوی

سند شماره ۱

بسمه تعالی

به عرض عالی می رساند:

رقیمه کریمه محترمه زیارت، از سلامتی سرکار و اظهار مراسم مسرت حاصل شد. شرحی راجع به طبع کتاب مستطاب مصفی المقال حضرت آقای والد - دامت برکاته - مرقوم داشته بودید. البته بنده می دانم بسیار کتاب نفیسی است و باید طبع بشود، ولی می دانید که اهل خیر ایران کم و اگر باشد سلیقه های خاصه دارند به هر حال بنده انشاء الله تعالی هرکس را مظان تأثیر بدانم مذاکره و تشویق خواهم نمود که طبع کنند. و راجع به شرکت در طبع جلد پنجم^۱ با کتابفروشی اسلامیة ملاقاتی بفرمایید، حقیر هم سفارش می نویسم، {لعلّ الله یُحَدِّثَ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا} ۲.

آقای حاج میرزا حسینعلی^۳ کتابفروش سه عدد جلد اول الذریعه لازم دارد، چنانچه دارید مستقیماً به خودشان ارسال دارید، وجه را حواله بدهید.

آدرس ایشان: قم - آقای حاج حسینعلی کتابفروش. متمنی ابلاغ سلام خدمت آقا و تمام دوستان هستم. زیاده مصدع نمی شود.

شهاب الدین الحسینی النجفی

[تاریخ وصول ۲۹/۵/۱۳۲۳]

۱ مقصود ایشان جلد پنجم [الذریعه] بوده است.

۲ سورة طلاق، آیه ۱.

۳ مرحوم حاج شیخ حسینعلی از کتابفروشان قدیم قم بود که مرحوم والد بزرگوارم بسیاری از کتابهای چاپی و نیز تعدادی نسخه خطی را از آن مرحوم خریداری نموده اند. آن مرحوم در سرای بتاها در بازار قم مغازه ی کتابفروشی داشت و فقط کتابهای چاپی و نسخه های خطی خرید و فروش می کرد.

من در کودکی همراه پدر عزیزم بارها به مغازه ایشان می رفتم و از همان دوران پدرم مرا با کتاب به ویژه نسخه های خطی آشنا ساخت که به تدریج علاقمند شدم به گونه ای که در سنین ۱۴ تا ۱۶ سالگی نسخه های خطی را کم و بیش می شناختم و رفته رفته در سن ۱۸ سالگی بعلت علاقه زایدالوصف به شناخت نسخه های خطی، به گفته مرحوم والد عزیزم کتابشناس و نسخه شناس قابلی شدم.

سند شماره ۲

بسمه تعالی

به عرض شریف می رساند:

امید است وجود محترم از کافه بلیات مصون و محروس بوده باشد. مدتی است از سرکار هیچگونه اطلاع ندارم، علت کم لطفی معلوم نشد!

چندی قبل حضرت مستطاب آقای مدرّسی چهاردهی^۱ سلامتی سرکار را مرقوم داشته بودند و اینکه اشتغال به طبع کتاب شریف جلد خامس الذریعه دارید. از خداوند متعال مزید توفیقات شما را مسئلت نمودم و به حضرت آقای والد عرض کرده بودم در مجلدات سابقه در ذکر اسامی تألیف حقیر یا تألیف دیگران که نزد حقیر هست، در ذکر نسب بنده، اشتباه قلمی شده و مرقوم فرموده اند که: نسب حقیر اباً منتهی به مرحوم سلطان العلماء می شود، و حال اینکه چنین نیست. یکی از جدّات ابی حقیر، صبیّه ایشان است.

البته در جزء خامس، جایی اگر ایشان باز نسبت بنده به آن نحو مرقوم داشته اند، تصحیح فرمایید و به خود ایشان هم عرض شده و مرقوم فرموده اند: سهوالقلمی شده و البته پس از اخراج از طبع فوراً با پست یک نسخه برای داعی ارسال فرمایید. زیاده مصدّع نمی شود.

شهاب الدین الحسینی النجفی

[تاریخ وصول: ۱۱/۲/۱۳۲۴]

۱ مرحوم استاد مرتضی مدرّسی چهاردهی از استادان برجسته دانشگاه تهران بود که چند تألیف و ترجمه و تعداد بسیاری مقاله از وی به یادگار مانده است. ایشان قبلاً یک روحانی بود که سالها در نجف اشرف از استادان آن حوزه علمی هزارساله از جمله حضرات آیات: آقا ضیاءالدین عراقی، حاج میرزا حسین نائینی، سید ابوالحسن اصفهانی کسب فیض نموده و به درجه ی رفیعه اجتهاد نائل آمد، سرانجام پس از تکمیل تحصیلات خویش از نجف اشرف عازم ایران شد و به تدریج جذب دانشگاه تهران گردید. چند سال نیز به مدیریت کل مطبوعات کشور که آن زمان در وزارت کشور قرار داشت برگزیده شد. در واپسین سالهای عمر نسخه های خطی چندی که از اجدادش در کتابخانه شخصی خودش داشت به کتابخانه بزرگ ما وقف نمود. او از علاقمندان جدی مرحوم والد بود و در سال ۱۳۲۹ شمسی شرح حال نسبتاً جامعی از پدر بزرگوارم در مطبوعات آن تاریخ نوشت. اینجانب که معمولاً روزهای پنجشنبه پیرامون سالهای ۱۳۴۳ تا ۱۳۴۸ ش جهت خرید کتاب از قم به تهران می آمدم، گاهی آن مرحوم را در کتابفروشی مرحوم محمد حسین اسدی واقع در میدان بهارستان ملاقات می کردم. روانش شاد.

سند شماره ۲

بسم الله الرحمن الرحيم
 حضرت زین العابدین علیه السلام
 در جواب نامه بیست و هفتم
 مددت از راه حج کوزه اطلاع تمام است که منظر منزه خند منظر حرم
 و منظر حلالی و منظر زکات را در هر دو باشد بفرموده درنگه اشتغال بطبع
 کتابت کتب جلد خاصه التعمیر و بعد از خداوند است از نزد خداوند
 سلف تمام و محبت و از العزیز که بفرموده محبت سائمه در در
 بر سر کتیب حرم با یاف کلان که نزد حق است در نگار
 بند. آستانه قدرش در دست زرمه اگر کتب حرم با منهن
 بر هم سلطان العلماء مشهور و طرا که منتهی نیست است
 یکدیگر است ابر حرمه ایشان است البته در جز خاست
 جای اگر ایشان باز نبند. بان نحو رقم کاتبه
 تصحیح فرمایند و کتب ایشان هم حضرت. در دست زرمه از
 سه و هفتاد. و البته در از اول از طبع خود با است
 یک نسخه برای داعی از راه فرستاده زیاده مع
 فرستاد

نمونه دستخط مبارک حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (قدس سره الشریف)

سند شماره ۳

بسمه تعالی

به عرض عالی می‌رساند:

امید است وجود محترم قرین صحت بوده باشد، رقیمه کریمه به انضمام ۱۱ نسخه از مجلد خامس شرف وصول ارزانید و قیمت آنها را تعیین فرموده بودید و دیروز مسموع شد که در روزنامه هشت تومان قیمت گذارده شد. لذا حقیر هم در ۸ تومان قیمت گذاردم. چنانچه میل شریف نیست اطلاع بدهید و قدری هم باز ارسال فرمایید و چند مورد اشتباه که در اسامی اجداد حقیر نوشته اند در عریضه آینده تقدیم می‌نمایم. وقت طبع در بقیه اجزاء ملتفت باشید. زیاده مصدع نمی‌شود و از احوال آقا مرقوم فرمایید کجا تشریف دارند؟ آیا حج مشرف شده اند یا خیر؟ و به مصر رفته اند یا خیر؟ زیاده مصدع نمی‌شود.

شهاب الدین الحسینی النجفی المرعشی

[تاریخ وصول: ۲۹/۹/۲۴]

سند شماره ۴

سلخ صفر ۱۳۶۵

بسمه تعالی

به عرض شریف می‌رساند: رقیمه کریمه زیارت، دو مرتبه کتاب جلد خامس الذریعه رسید و توزیع نموده ام. عن قریب وجه آن ارسال خواهد شد. چند سؤال مرقوم داشته بودید:

۱ - حاشیه بر الفیه شهید، از شیخ جواد بن علی بن عبدالعالی بن المحقق الکرکی است، به خط میر روح الله شکرایی و اولاد شیخ جواد تاکنون در کاشان هستند. غرض این خانواده از اولاد کرکی هستند، نه شیخ علی بن عبدالعالی المیسی، چنانچه آقای والد احتمال داده اند.

۲ - حاشیه بر حاشیه ملا عبدالله در منطق از ملا محمدعلی بن قربانعلی الاردبیلی است و ایشان از معاصرین نادرشاه بوده و یکی از هفتاد نفر عالم شیعی ایرانی است که در مجلس اتحاد عامه و خاصه حاضر شده بودند به امر نادرشاه، و وفاتش در حدود وفات نادر بوده و

شرحی هم بر شرایع دارد، ناقص مانده. قبرش در اردبیل در صحن مقبره شیخ صفی است.
۳ - سؤال سوم صورت صحیحه نسب حقیر را خواسته بودید. آقای والد در مجلدات سابقه، جدّ از طرف بعضی امّهات حقیر را خیال فرموده اند جدّ ابی بنده است و صورت نسب ابی را لفاً ارسال نمودم، عین آن را در اوایل جلد ششم که بعضی از حاشیه‌ها را از حقیر نقل نموده‌اند، از جمله حواشی کفایه حاشیه حقیر است، در دو جلد اول، جزء اول درج نمایید که محفوظ بماند و تدارک ماسبق هم شود.

متمنی است آدرسی برای خودتان معین بفرمایید که کاغذهای حقیر به فوریت به شما برسد؛ چون توسط تجارت خانه محسنی ممکن است چند روزی در حجره بماند و شاید ضمناً در زوایای حجره فراموش بشود. چون چند خط حقیر توسط آنجا بوده و نائل به جواب نشدم، حمل بر این نمودم.

شهاب الدین الحسینی النجفی

[تاریخ وصول: ۱۸/۱۱/۲۴]

سند شماره ۵

بسمه تعالی

به عرض محترم می‌رساند:

امید است وجود شریف قرین صحت و عافیت بوده باشد و مؤید و موفق به نشر علم باشید. رقیمه شریفه شرف وصول ارزانید. از بشارت سلامت و اظهار مراجع خوشوقت شدم. مرقوم فرموده بودید که حساب سابق و وجه الذریعه را حقیر به حضرت آقای والد رسانیده‌ام؛ عرض می‌کنم وجهی که در قم تقدیم خدمت شان شد، راجع به قیمت الذریعه نبوده، بلکه ذریعه الخلوص و هدیه ناقابلی بوده و پول الذریعه مانده؛ چیزی که هست صورت حساب و طلب سرکار از نظرم رفته چقدر است. فعلاً دویست تومان حواله بدهید قبولست و ملاحظه بفرمایید کم و زیادش، بدهی حقیر چه قدر است؟ مرقوم دارید.

راجع به مشجره حقیر، صحیح همان است که در جلد ششم طبع شده و آنچه آقای والد نوشته‌اند از روی خط اخوی برداشته شده و او اشتباه و سقط دارد و غرض آنچه نوشته‌اید

صحیح است، خاطر جمع باشید. اصل شجره قدیمه ما در قم موجود است و به همان نحو ثبت شده. زیاد مصدع نمی شود.

جلد ششم اگر تمام شده از ۴ ارسال فرمایید.

شهاب الدین الحسینی النجفی

[تاریخ وصول: ۱۹/۶/۲۶]

سند شماره ۶

بسمه تعالی

به عرض محترم عالی می رساند:

رقیمه کریمه زیارت، نظر به کسالت مزاج چند روزی جواب به تأخیر انجامید. اما مرقومه حضرت آقای والد در جلد هفتم در حواشی کتب طیبیه، که مرحوم سید علاءالدین را جدّ سابع حقیر شمرده اند، ایشان جدّ ابی نیستند، بلکه جدّ حقیر ابی، مادرش از اعقاب این سید علاءالدین بوده و به عبارت اخری، دختر سید علاءالدین از جدّات ابی حقیر بوده و آنچه در نسب نامه سابقاً خدمت تان فرستادم صحیح است. و ایضاً سید عبدالفتاح هم که مرقوم فرموده اند الجدّ الثالث، اشتباهاً یک کلمه افتاده چه آنکه مرحوم سید ابراهیم، جدّ حقیر، مادرش دختر خواهر این سید عبدالفتاح بوده و سید عبدالفتاح خال سید ابراهیم بوده و باید این نحو نوشت: السید عبدالفتاح خال الجدّ الثالث للسید شهاب الدین النجفی.

و اما آدرس آقا شیخ محمد صالح^۱، ایشان در سمنان هستند و معروف می باشند. همین قدر مرقوم فرمایید: الشیخ محمدصالح الحائری، مکتوب می رسد.

و اما ابوالحسین اسحق صاحب البرهان که سؤال فرموده بودید، ایشان بر حسب آنچه سید

۱ آیت الله ملا محمدصالح علامه حائری مازندرانی سمنانی؛ از فقها و حکما و ادیبان بزرگ معاصر، صاحب تألیفات بسیار، از جمله: حکمت بوعلی؛ بوستان الادب؛ دیوان الادب؛ تفسیر منظوم قرآن؛ سببکة الذهب فی نظم کفایة الاصول استادش آخوند خراسانی؛ رساله توضیح المسائل و چند عنوان دیگر. شرح حال ایشان را مرحوم استاد عمادزاده که در نشر برخی از آثار ایشان نقش داشته، در مقدمه یکی از کتابهای ایشان آورده است. ضمناً آن مرحوم از مشایخ اجازه مرحوم والد بزرگوارم می باشند و اجازه کتبی ایشان را در جلد نخست المسلسلات فی الاجازات آورده ام.

۲۷/۵/۱۳

سند شماره ۴

توسعه کارها

رقبته زیارت نعلک تسلیع خندان

انجید اما رقم عزتک و دد علمیم در کتبت علی که در روز جمعه
 حدیث صحیح شریفه از ایشان حدیثیست بلکه حدیثیست از کتاب
 اینجید علی علیه السلام و صحابه هر روز فرموده اند از حدیث که
 عزتکم و انجودن فانه سلفا حضرتان فرستادم صحیح
 و نیم سید و انعام هم که در نزد از اجداد و عبا ایک که تمامه چاکه
 مرحوم به ابراهیم حدیثیست در حدیثیست که خواهد اینجید و حدیثیست که در حدیث
 عبد انعام خاله به ابراهیم و باید اینجید که حدیثیست که حدیثیست که حدیثیست
 اجدادک حدیثیست که حدیثیست که حدیثیست که حدیثیست که حدیثیست که حدیثیست
 و لانا در حدیثیست که حدیثیست که حدیثیست که حدیثیست که حدیثیست که حدیثیست

نمونه دستخط مبارک حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (قدس سره الشریف)

ولما اذكى من اسحق صبا بران در سال از سر بود این حرب آنچه ^{عالم} ^{مجانم}
 سید علیر حمله جان منعله خود شده از در حق حور صدمه مالذ بار او ذکر
 از غیر احکام الاونف علیهم ایطاب صلا الذی یاطیه التحوط التوفی
 و ستر ذکر نکرده که از کجاست سرای و از بیانات او علم می شود که بعضی از این
 مانیات در کلمات بود و قطعا مانیات هم می شود که بعضی از این
 اجازه منعله خود حور سید را باید از این هم حور و سر کردی التوفی
 تجویلا زیار بر این مصحح نرسد

منقذ حویله بر نوال او خدا موقد

توان روان قالیف عام نیز ایامه الذکر ملاحظه نماید در اندیم در حق او چه تو
 عین عبادت را از ارازان

این کلمات از کتاب
 مرآت العارفین
 در بیان احوال
 اهل بیت است
 و در این کتاب
 در بیان احوال
 اهل بیت است

مینا شریف
 دستنویشته هاجی اندر باب کتاب

نمونه دستخط مبارک حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (قدس سره الشریف)

علامه فاضل سید علوی حدّاد، در اجازه مفصله خود نوشته اند در حقّ حقیر، دو سه تألیف برای او ذکر کرده از قبیل: احکام امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب (علیه السلام)؛ صلة الذریة العلویة؛ التعاون علی التقوی؛ و سندی ذکر نکرده که از کجا نقل می نماید و از بیانات او معلوم می شود که بعضی از این تألیفات در کتابخانه او بوده و قطعاً هم این شخص شیعه بوده. بهر حال سیدعلوی در اجازه مفصله خود جهت حقیر تجلیل زیادی از این شخص کرده و می گوید: المتوفی فی بغداد. زیاده بر این مصدّع نمی شود.

متمنی است جواب این سؤال را فوراً مرقوم دارید، توان روان، تألیف حاج میرزاعلی صدرالذاکرین، ملاحظه نمایید در الذریعه در حقّ او چه نوشته اند. عین عبارت را ارسال فرمایید.

عرض دیگر آنکه: ملاحظه فرمایید در حقّ صاحب عوالم در ذریعه چه نوشته اند، از وفات و میلاد و خصوصیات دو کلمه مرقوم دارید. منتظر جواب هستم. منتظر.

شهاب الدین الحسینی النجفی المرعشی

[تاریخ وصول: ۱۳/۵/۲۷]

سند شماره ۷

بسمه تعالی

به عرض محترم می رساند:

امید است وجود فائض الجود سراسر نافع سرکار قرین صحتّ بوده باشد. رقیمه کریمه زیارت، از سلامتی سرکار خوشوقت شدم. آدرس آقای سید علوی، سنگاپور می باشد، زیاده مصدّع نمی شود. ملتمس دعا، جواب حضرت آقای والد با اسماء بعضی از کتب نوشته ام، می فرستم نجف اشرف. زیاده مصدّع نمی شود.

شهاب الدین الحسینی النجفی

[تاریخ وصول: ۱۰/۷/۲۷]

سند شماره ۸

بسمه تعالی

به عرض محترم می رساند:

امید است وجود شریف قرین صحت و عافیت بوده باشد. رقیمة کریمه زیارت شد. از حضرت آقای والد مکتوبی به جهت سرکار جوفاً رسیده بود. پاکت کوچکی بود، ارسال خدمت نموده ام انشاء الله تعالی رسیده.

سؤال از کتابخانه حقیر فرموده بودید. عرض می شود کتابخانه حقیر، بدو تأسیس آن از سنه ۱۳۳۵ بوده، محتوی مقداری از کتب که از اسلاف کرام به ما رسیده می باشد و من بعد هم خود حقیر تهیه کردم و به چه زحماتی حتی در نجف اشرف، مدتی صوم و صلوة استیجاری قبول کرده، وجه آن را کتاب تهیه کرده ام و در قم به قرض و نحو آن.

ولادت حقیر بین الطلوعین پنجشنبه اربعین ۲۰ صفر الخیر ۱۳۱۵، یکهزار و سیصد و پانزده در نجف اشرف واقع شده.

مقدار کتب حقیر سابقاً به ۶۰۰۰ جلد می رسید ولی فعلاً خیلی کمتر است؛ چون بواسطه استیصال و احتیاج به بعضی کتاب ها مجبور شده کتاب متعدّد فروخته، یک جلد مثلاً کتاب خریده ام. ولی بحمدالله والمئه آنچه دارم کتب ممتازیست از قلمی و مطبوعات هند و مصر و اروپا و ایران و عراق و سوریا. قلمی شاید در حدود ۱۰۰۰ نسخه باشد و غالباً به طریق مجموعه است، یعنی چند کتاب در یک جلد است و چاپی البته بیشتر است و آنها هم کذاک غالباً به طریق مجموعه است. در خاتمه متمنی ارسال سلام و اظهار ارادت به حضرت آقای والد هستم. ذریعه جلد ۶ و ۷.

شهاب الدین الحسینی النجفی المرعشی

[تاریخ وصول: ۲۵/۴/۲۸]

سند شماره ۹

بسمه تعالی

به عرض محترم می رساند:

از ساحت اقدس الهی دوام توفیقات سرکار را مسئلت می نمایم. رقیمه شریفه و ۱۲ نسخه از ۷ الذریعه واصل گردید. مرقوم فرموده بودید فوراً فروش برود. عرض می شود که به جهت تابستان بعضی از کتابفروشی ها به سفر رفته اند و محصلین هم که نوعاً به سفر رفته اند. فعلاً قم خالی است، لذا فروش آنها می ماند برای بعد از تابستان. و عرض دیگر آنکه قیمت آن را مرقوم نفرموده بودید، لذا مستدعی است مرقوم فرمایید. زیاده مصدع نمی شود.

[حاشیه]: عرض دیگر آنکه، حقیر، والده ام تبریزی است و به این نسبت حقیر معروف نیستم. لذا مستدعی است کلمه «تبریزی» را هر جا ذکری از حقیر می شود اسقاط فرمایید. همان «سید شهاب الدین نجفی مرعشی» کافی است. اسم منحصر به فرد.

شهاب الدین الحسینی النجفی المرعشی

[تاریخ وصول ۳/۴/۲۹]

سند شماره ۱۰

بسمه تعالی

به عرض محترم می رساند:

امید است همیشه مؤید و موفق به نشر علم و ادب و فضائل بوده باشید. رقیمه کریمه زیارت گردید، تعدیل المیزان را که خواسته بودید، عرض می شود که حقیر دو نسخه داشتم. نسخه تامه مفقود شده، نسخه ناقصه موجود بود ارسال داشتم دریافت فرمایید. پس از مدت استفاده ارسال فرمایید و اگر بشود اقدام به طبع آن بفرمایید، بسیار مناسب است. کتاب را به آدرس ذیل فرستاده ام، دریافت فرموده رسید آن را مرقوم فرمایید.

بازار - چهارسوق کوچک - حجره آقایان دربندی ها - آقای سعید آقا شریفی - از ایشان بگیریید. زیاده مزاحم نمی شود.

[حاشیه]: قدری اسماء دیوان^۱ به جهت مندرج نمودن در الذریعه تهیه کرده ام ارسال می نمایم.

شهاب الدین الحسینی النجفی المرعشی

[تاریخ وصول: ۷/۱۲/۲۹]

سند شماره ۱۱

بسمه تعالی

به عرض محترم می رساند:

امید است وجود شریف قرین صحت و عافیت بوده باشد. رقیمه کریمه چند روز قبل زیارت و امروز هم یک دست خط از حضرت آقای والد زیارت شد. راجع به وجه کتابهای الذریعه مرقوم فرموده بودید، قیمت آن را مرقوم نفرموده اید، و حقیر آنها را نزد کتابفروش گذارده ام و تاکنون سه نسخه فقط فروش رفته، فعلاً حقیر مبلغ پنجاه تومان به عنوان مساعده از کتابفروش گرفته ام تا بعد که فروش رفت پول خود را بردارد و حواله در جوف است دریافت فرمایید.

نسخه منطبق قلمی را به همین شخص که پنجاه تومان را از او دریافت می فرمایید مرحمت کنید، قبولست. زیاده مصدع نمی شود، والسلام خیر ختام.

شهاب الدین الحسینی المرعشی النجفی.

[تاریخ وصول: ۲/۵/۳۰]

۱ مقصود اسامی دیوان های اشعار هست.

